

การจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจ
ชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
Knowledge Management in Product Transforming
Water Hyacinth into Black Soil of Community Enterprise
in Bang Pla Sub-district, Bang Phli District,
Samutprakarn Province

วันที่รับบทความ: 1 ธันวาคม 2566

จันทนา อินทนิม¹

วันที่แก้ไขบทความ: 6 ธันวาคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ: 8 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความรู้ ประสิทธิภาพการจัดการความรู้ของประชาชน เกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน และ 3) ศึกษากระบวนการจัดการความรู้ในการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ รูปแบบของการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชน เกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 436 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน รวมทั้งสิ้น 451 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน t-test, One-Way ANOVA ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ของประชาชน เกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้ของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ คน กระบวนการจัดการ ผู้นำ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านผู้นำ อยู่ในระดับมาก และ 3) กระบวนการจัดการความรู้ในการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน เริ่มจาก การกำหนดความรู้ การแสวงหาหรือยึดกุมความรู้ การสร้างความรู้ การแลกเปลี่ยน การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการนำความรู้ไปใช้

คำสำคัญ: การจัดการความรู้ การแปรรูป ผักตบชวา วิสาหกิจชุมชน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์/นักวิชาการอิสระ

e-mail: chanthanthanain.829@gmail.com

Knowledge Management in Product Transforming Water Hyacinth into Black Soil of Community Enterprise in Bang Pla Sub-district, Bang Phli District, Samutprakarn Province

Received: December 1, 2023

Chanthana Inthachim ¹

Revised: December 6, 2023

Accepted: December 8, 2023

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the level of knowledge and experience in knowledge management of people, farmers, and community enterprises; 2) to study the factors affecting the success of the knowledge management of water hyacinth transformation into black soil fertilizer of community enterprises; and 3) to study the management process of water hyacinth transformation into black soil fertilizer of community enterprises in Bang Pla Sub-district, Bang Phli district, Samut Prakan province. This research employed mixed-methods approaches. The sample of the study was 451 respondents in total composed of 436 respondents from people, farmers, and community enterprises groups and 15 key informants in the Bangpla sub-district, Bangphli district, Samutprakarn province. The instruments used were a questionnaire and a semi-structured interview. The statistics used in the data analysis were descriptive – frequency, percentage, mean, and standard deviation - and inferential statistics to test the hypothesis with t-test and one-way ANOVA. - The results of the study were as follows: 1) the knowledge level of knowledge management of people, farmers, and community enterprises in Bang Pla subdistrict, Bang Phli district, Samut Prakan province in overall average score was at moderate; 2) factors affecting the success of knowledge management of community enterprises in Bang Pla Sub-district, Bang Phli District, Samut Prakan Province have consisted of people, process, leadership, and information technology. The overall average scores were at a moderate level except for the leadership found at a high level; and 3) the knowledge management process of water

¹ Asst.Prof./Independent Academic
e-mail: chanthanthanain.829@gmail.com

hyacinth transformation into black soil fertilizer of community enterprises starts from knowledge identification, knowledge acquisition, knowledge creation, knowledge sharing, knowledge storage, knowledge transfer; and knowledge utilization.

Keywords: Knowledge Management, Product Transforming, Water Hyacinth, Community Enterprise

บทนำ

ผักตบชวาจัดได้ว่าเป็นวัชพืชน้ำที่ก่อให้เกิดปัญหามากที่สุดในโลก ตลอดเวลาที่ผ่านมาได้แพร่กระจายไปในประเทศต่าง ๆ กว่า 50 ประเทศ สร้างความลำบากและก่อให้เกิดปัญหานานัปการต่อการใช้ประโยชน์ของแหล่งน้ำ ผลจากการแพร่ระบาดอย่างรุนแรง ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนในประเทศต่าง ๆ สำหรับในประเทศไทย ผักตบชวากำลังสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชากรและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการแพร่พันธุ์จากแหล่งน้ำธรรมชาติในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย และเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็วภายใน 4 เดือน โดยสามารถขยายพันธุ์ได้ถึง 1,200 ต้น อีกทั้งยังเป็นพืชที่มีอายุหลายฤดูทนได้ทั้งอากาศร้อนและอากาศเย็น จึงทำให้ผักตบชวากลายมาเป็นวัชพืชน้ำที่ก่อให้เกิดปัญหาตามแหล่งน้ำในหลายพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อการสัญจรทางน้ำ การระบายน้ำ เนื่องจากแม่น้ำ ลำคลองเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของชาวบ้านและชุมชนมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ประชาชนอาศัยแม่น้ำลำคลองในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ ยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยรวม เพราะผักตบชวาจะเจริญเติบโตได้ดีในหนองน้ำ บึงหรือบริเวณน้ำนิ่ง เมื่อแหล่งน้ำมีผักตบชวาหนาแน่นจะบดบังแสงแดดส่งผลให้สิ่งมีชีวิตใต้น้ำหรือพืชพันธุ์ชนิดอื่น ๆ ตายลง ปัญหาใหญ่ในปัจจุบัน คือ การระบายน้ำที่มีข้อจำกัดเนื่องจากผักตบชวากีดขวางทางน้ำไหล มีผลให้ความเร็วในการระบายน้ำในคลองส่งน้ำลดลง (อติติยาพร ไชยฤทธิ์, อธิภัทร สีนทรโก และนพพร ขุนคำ, 2563, หน้า 37-38)

จากที่กล่าวมาข้างต้นประชาชน เกษตรกร และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพาะปลูกผักผลไม้ เลี้ยงปลา การผลิตสินค้าและแปรรูปผลิตภัณฑ์ ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ชัดความสามารถในการแข่งขันลดลง เกษตรกร ชุมชน ผู้ประกอบการไม่สามารถดำเนินการได้ ยังขาดความรู้ในการผลิตและแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กระบวนการผลิตสินค้าทางการเกษตร และกระบวนการผลิตสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้เกษตรกร ชุมชน ผู้ประกอบการขนาดเล็กสามารถแข่งขันได้ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเป็นเกษตรอุตสาหกรรม โดยเฉพาะผักตบชวา ซึ่งเป็นวัชพืชที่ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ และยังเป็นปัญหาสำคัญหลายด้าน โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศในแหล่งน้ำ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จึงมีแนวคิดในการนำมาพัฒนาเป็นปุ๋ยใช้ในการเกษตร และพัฒนาเป็นการสร้างมูลค่าและพัฒนาเป็นเกษตรอุตสาหกรรม สร้างรายได้ให้กับกลุ่มและชุมชนแต่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจถึงกระบวนการจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นประโยชน์ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนา

ผู้วิจัยสนใจศึกษาการจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของชุมชนผ่านกระบวนการเรียนรู้เพื่อเป็นต้นแบบในการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำ เพื่อสร้างรายได้ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน ดังที่ Ben Franklin (2015) กล่าวว่า ความสำเร็จของการจัดการความรู้เกิดจากการผสมผสานการทำงานระหว่างองค์ประกอบของการจัดการความรู้ ประกอบด้วย คน กระบวนการ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งการนำผักตบชวามาแปรรูปเป็นปุ๋ยดินดำเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน เนื่องจากมีต้นทุนในการผลิตต่ำและเป็นวิธีการกำจัดผักตบชวาอย่างถาวร โดยสามารถนำทุกส่วนมาใช้ทำปุ๋ยดินดำ สามารถ

นำไปใช้ในการเกษตรของตนเอง และอีกส่วนหนึ่งนำไปจำหน่ายได้ ซึ่งเป็นอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ ช่วยลดรายจ่ายให้กับครัวเรือน สร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

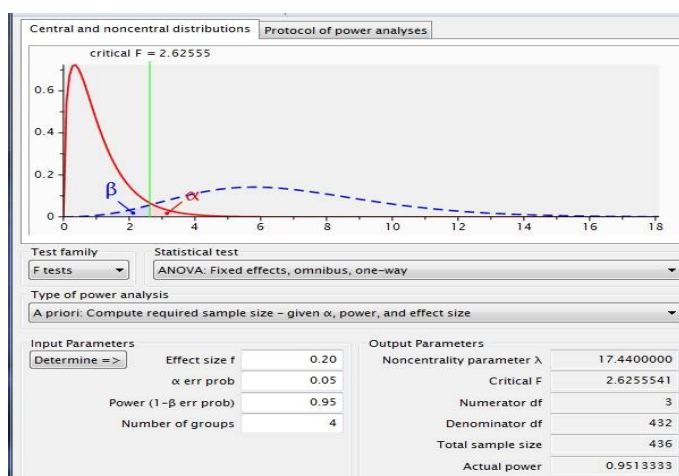
1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ ประสบการณ์การจัดการความรู้ของประชาชน เกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยเน้นศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ใช้วิธีการแจกแบบสอบถาม และวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เพื่อนำไปสู่การรับรู้และเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งในกรณีศึกษา (case study)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยตอบแบบสอบถาม กำหนดเป็นประชาชน เกษตรกร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 436 คน ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power software version 3.1.9.2 (Cohen, 1980) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และดำเนินการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการแบบสุ่มแบบง่าย (simple random sampling)

ภาพที่ 1 การคำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power
ที่มา: Cohen (1980)

2. ประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นำวิสาหกิจชุมชน จำนวน 1 คน 2) กลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 คน 3) กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ 2 คน และ 4) กลุ่มนักวิชาการ/ผู้ทรงคุณวุฒิ 2 คน ซึ่งพิจารณาคัดเลือกเฉพาะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการศึกษา คือ สามารถให้ข้อมูลและความรู้และเกี่ยวข้องกับประเด็นการจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำ เพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์ของการวิจัยได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย เครื่องมือเชิงปริมาณและเครื่องมือเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. เครื่องมือเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ จำนวน 3 คน ผลการวิเคราะห์ ค่า Index of item objective congruence :IOC เท่ากับ 1% นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชาชนที่เป็นกรณีศึกษา จำนวน 30 ตัวอย่าง ได้ค่าความเชื่อมั่น ตามแบบสัมฤทธิ์ครอนบักอัลฟา (cronbach's alpha) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัก เท่ากับ 0.95

2. เครื่องมือเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างสำหรับกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีที่ได้ศึกษาและสังเคราะห์จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวคิดสำหรับสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง และนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิก่อนนำไปใช้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นประชาชนตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 436 คน ด้วยการแจกแบบสอบถาม ผู้วิจัยร่วมกับผู้ช่วยนักวิจัยในการเก็บข้อมูล โดยเริ่มจากการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำการวิจัยให้ทราบและทำความเข้าใจกับผู้ตอบแบบสอบถามก่อนทำการตอบแบบสอบถาม และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยตนเอง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (statistical package for the social science) โดยใช้สถิติสำหรับการวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check-list) ใช้วิธีการหาค่าความถี่ (frequency) แล้วสรุปออกมาเป็นร้อยละ (percentage)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ประสพการณ์ในการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของประชาชน เกษตรกร วิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) กำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ยโดยใช้อันตรภาคชั้น โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกคำตอบในด้านต่าง ๆ ตามระดับความคิดเห็นของตน มาตราส่วน

ประมาณค่าตามวิธีของลิเคิร์ท แบ่งเป็น 5 ระดับ (Likert Scale, 1967, pp. 90-95) ผลการประเมินความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ตามเกณฑ์การแปลความหมาย (Best, 1977, p. 174)

3. เปรียบเทียบลักษณะส่วนบุคคลของประชาชน เกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนที่ต่างกัน มีผลต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยการทดสอบสมมติฐานทางสถิติ สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ใช้สถิติ t-test วิเคราะห์การแปรปรวน 2 กลุ่มและ ใช้สถิติ F-test One-Way (ANOVA) การวิเคราะห์ความแปรปรวนมากกว่า 2 กลุ่ม

4. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แนวเชิงพรรณนา (descriptive approach) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการเทียบเคียงรูปแบบ (pattern matching) (Yin, 2003, pp. 30-34) โดยการสร้างข้อสรุปจากการเก็บข้อมูลที่ได้นำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางทฤษฎี (theory) และงานวิจัยที่ผ่านมา โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของ Miles & Huberman (1994, p. 12) กล่าวว่าขั้นตอนการจัดเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การลดข้อมูล (data reduction) การจัดรูปแบบข้อมูล (data display) และการร่างข้อสรุปและการยืนยัน (conclusion drawing and verification) (Yin, 2003, pp. 30-34)

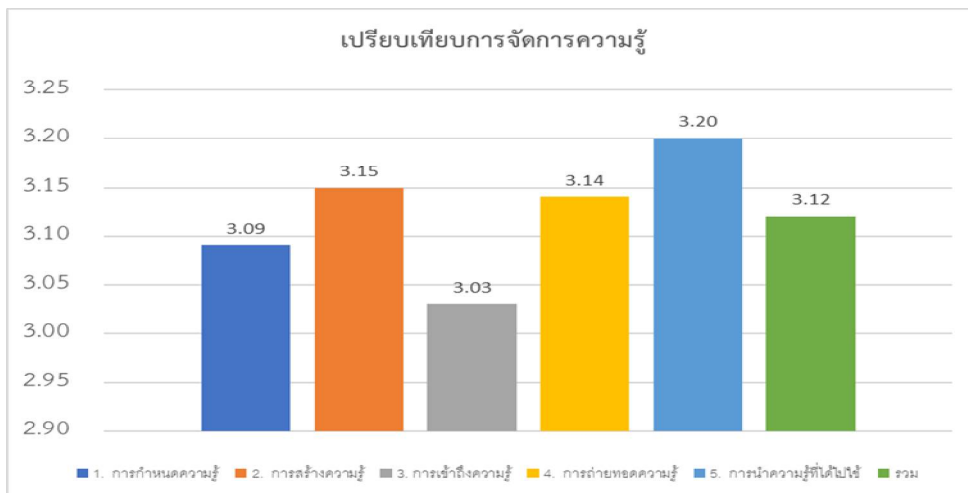
สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

1) ระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ของประชาชน เกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ =3.12, S.D.=0.67) ด้านการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x}$ =3.20, S.D.=0.76) และด้านการเข้าถึงความรู้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x}$ =3.03, S.D.=0.75) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1 และ ภาพที่ 2

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และระดับความรู้เกี่ยวกับ การจัดการความรู้ของประชาชน เกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

การจัดการความรู้	Mean	S.D.	ความหมาย
1. การกำหนดความรู้	3.09	0.73	ปานกลาง
2. การสร้างความรู้	3.15	0.73	ปานกลาง
3. การเข้าถึงความรู้	3.03	0.75	ปานกลาง
4. การถ่ายทอดความรู้	3.14	0.77	ปานกลาง
5. การนำความรู้ที่ได้ไปใช้	3.20	0.76	ปานกลาง
รวม	3.12	0.67	ปานกลาง

ภาพที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ของประชาชน เกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
ที่มา: จันทนา อินทนิม (2565)

2) ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ประชาชนตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ในภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ =3.34, S.D.=0.66) ยกเว้นด้านผู้นำอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x}$ =3.47, S.D.=0.81) และด้านกระบวนการจัดการมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x}$ =3.27, S.D.=0.70) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ	Mean	S.D.	ความหมาย
1. ด้านคน	3.29	0.71	ปานกลาง
2. ด้านผู้นำ	3.47	0.81	มาก
3. ด้านกระบวนการจัดการ	3.27	0.70	ปานกลาง
4. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	3.32	0.75	ปานกลาง
รวม	3.34	0.66	ปานกลาง

3) ศึกษากระบวนการจัดความรู้ในการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ สรุปได้ดังนี้

3.1) การกำหนดความรู้ พบว่า มุ่งเน้นที่การนำผักตบชวามาแปรรูปเป็นปุ๋ยดินดำเป็นหลัก โดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์ จุดเด่นคือ ผู้นำกลุ่มเป็นผู้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการคิด ลงมือปฏิบัติเป็นแบบอย่าง แนะนำวิธีการทำ ประสานงานเครือข่ายภายนอกในเรื่องที่เกี่ยวข้อง มีการประสานงานเชิญผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีความรู้และประสบการณ์จากภายนอก

ภาพที่ 3 ผักตบชวาในลำคลองตำบลบางปลา

ที่มา: จันทนา อินทนิม (2565)

3.2) การแสวงหาหรือยึดกุมความรู้ พบว่า เกิดจากประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม ทดลองทำ และหาความรู้จากแหล่งอื่น ๆ เพื่อดึงมาครอบครองยึดกุม จุดเด่นของกลุ่มก็คือ การแสวงหาความรู้ไม่ได้เกิดจากการตัดสินใจของคนใดคนหนึ่งหรือจากผู้นำกลุ่ม แต่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน ประึกษา และลงมือทำ เพื่อทดสอบความรู้ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม และพัฒนาความรู้ที่แสวงหาหรือยึดกุมความรู้ที่ได้มาอย่างต่อเนื่อง อันนำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่ม

3.3) การสร้างความรู้ พบว่า เกิดจากการพูดคุย ประึกษา เพื่อนำวัสดุที่เหลือใช้ในท้องถิ่น มาสร้างคุณค่าและช่วยแก้ปัญหาชุมชน จึงทดลองทำกันอย่างไม่เป็นทางการ จนทำให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความคิดใหม่ขึ้นจึงมีการวางแผนหาความรู้เพิ่มจากแหล่งอื่น ๆ จากการศึกษาดูงาน การอบรมสัมมนาซึ่งได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ

3.4) แลกเปลี่ยนความรู้ พบว่า เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างสมาชิกในกลุ่มชุมชน ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยการบอกต่อ จัดอบรมให้ประชาชนที่สนใจทั้งภายนอกและภายใน การศึกษาดูงานของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา บางครั้งเมื่อ

ชุมชนจัดกิจกรรมหรือช่วงเทศกาล ก็จะมีการบอกกล่าว พูดคุย นำเอกสารความรู้ใหม่ ๆ มาบอกกล่าวให้ชุมชนได้รับรู้โดยทั่วถึงกัน

3.5) การจัดเก็บความรู้ พบว่า เป็นการนำสิ่งที่ได้จากการสร้างความรู้ มาเก็บรักษาเป็นความรู้ และนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม โดยใช้วิธีการเขียนบันทึก การบันทึกเป็นภาพถ่าย พร้อมทั้งคำอธิบายโดยย่อ และติดบอร์ดไว้ ณ จุดเรียนรู้ของกลุ่ม การจัดทำโปสเตอร์ การเก็บตัวอย่างชิ้นงาน การจัดเก็บข้อมูลไว้ในฐานข้อมูล

3.6) การถ่ายทอดความรู้ พบว่า มีการนำความรู้จากสมาชิกคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง จากกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่ง เช่น พูดคุย บอกเล่าหรือฝึกปฏิบัติ หัดให้สมาชิกในครอบครัว และลูกหลานคนในชุมชน การไปเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับโรงเรียนในพื้นที่ใกล้เคียง หน่วยงานภาครัฐของจังหวัด กลุ่มแม่บ้านต่าง ๆ ที่สนใจ

3.7) การนำความรู้ไปใช้ พบว่า เป้าหมายหลักของการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของกลุ่มสามารถนำไปเพาะปลูกต้นไม้ได้ผลผลิตเป็นอย่างดี สร้างรายได้ให้กลุ่ม ได้รับการตอบรับจากประชาชนทั้งภายนอกและภายในชุมชน และยังช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่อยู่ริมคลอง

ภาพที่ 4 กลุ่มได้นำความรู้จากการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำ โดยนำผักตบชวามาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน
ที่มา: จันทนา อินทchim (2565)

2. อภิปรายผลการวิจัย

1) การกำหนดความรู้ พบว่า เกิดจากหลักคิด ความรู้ และความชำนาญที่มีอยู่ในตัวของสมาชิกในกลุ่มในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นความรู้หลักที่จำเป็น มีความสำคัญต่องานหรือกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เช่น การกำหนดความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ โดยผ่านการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจของกลุ่มเป็น

สำคัญ ในการกำหนดความรู้ หลังจากกำหนดความรู้แล้ว ต้องมีการประกาศหรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับองค์ความรู้ที่สมาชิกกลุ่มต้องเรียนรู้และปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายของกลุ่มสอดคล้องกับแนวคิดของ Mar quardt (2002, p. 15) กล่าวว่า ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (tacit knowledge) เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวของแต่ละบุคคลจากประสบการณ์ การเรียนรู้หรือพรสวรรค์ต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันที่อธิบายออกมาได้ยาก ความรู้ชนิดนี้พัฒนาและแบ่งปันกันได้ด้วยวิธีการสนทนา พูดคุยประสบการณ์และการใช้สถานการณ์จำลอง

2) แสวงหาหรือยึดกุมความรู้ พบว่า เกิดจากประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม ทดลองทำ และหาความรู้จากแหล่งอื่น ๆ เพื่อดึงมาครอบครองยึดกุมโดยสมาชิกกลุ่มเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น กลุ่มมีการศึกษาหรือมีการเรียนรู้เองจากสื่อสิ่งพิมพ์ การศึกษาตัวอย่างผลิตภัณฑ์หรือการดำเนินงานจากกลุ่มอื่น ๆ และการสอบถามผู้รู้ในชุมชน เชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ และส่งเสริมให้มีระบบสอนแบบตัวต่อตัว ระบบพี่เลี้ยงมีการทดลองปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง หรือการนำความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาโดยผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล มุ่งเน้นที่กระบวนการ การสร้างความเข้าใจ การรับรู้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ได้รับจากการเข้าร่วมทำ คิดทบทวนความเข้าใจในความรู้ผสมผสาน โดยเน้นให้ผู้เข้าร่วมได้รวบรวมข้อมูลจากกิจกรรมปฏิบัติ การฟังบรรยาย การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งอื่น ๆ หลายช่องทาง โดยไม่ได้พิจารณาจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งเท่านั้นสอดคล้องกับแนวคิดของ Mar quardt (2002, p. 248) ที่กล่าวว่า การแสวงหาความรู้สามารถหาได้จากทั้งภายในและภายนอกองค์กร แล้วนำมาสร้างเป็นองค์ความรู้ การแสวงหาความรู้ภายในองค์กร การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการลงมือปฏิบัติ การสนับสนุนในการเปลี่ยนแปลงกระบวนการปฏิบัติงานใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง จุดเด่นของกลุ่มก็คือ การแสวงหาความรู้ไม่ได้เกิดจากการตัดสินใจของคนใดคนหนึ่งหรือจากผู้นำกลุ่ม แต่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน ปรีกษา และลงมือทำ เพื่อทดสอบความรู้ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม และพัฒนาความรู้ที่แสวงหาหรือยึดกุมความรู้ที่ได้มาอย่างต่อเนื่อง อันไปสู่ความสำเร็จของกลุ่ม

3) สร้างความรู้ พบว่า เกิดจากการพูดคุย ปรีกษา เพื่อนำวัสดุที่เหลือใช้ในท้องถิ่นมาสร้างคุณค่าและช่วยแก้ปัญหาชุมชน ประธานกลุ่มซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ จากการปฏิบัติงาน มีการค้นคว้า การแก้ปัญหา ปรีกษากับสมาชิกในกลุ่มเพื่อร่วมกันช่วยแก้ปัญหา ประกอบกับทางกลุ่มมีความรู้ประสบการณ์ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรอยู่แล้ว จึงมีแนวคิดในการนำผักตบชวา มาแปรรูปเป็นปุ๋ยดินดำ ซึ่งสมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่เห็นด้วยจึงทดลองทำอย่างไม่เป็นทางการจนทำให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความคิดใหม่ขึ้นจึงมีการวางแผนหาความรู้เพิ่มจากแหล่งอื่น ๆ จากการศึกษาดูงาน การอบรมสัมมนาซึ่งได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในระดับบุคคล หรือระดับกลุ่ม และนำความรู้ที่ได้มาทดลองทำโดยให้สมาชิกในกลุ่มทำงานตามทีแต่ละคนถนัด โดยสมาชิกในกลุ่มแต่ละคนมีความคิดที่หลากหลายแตกต่าง จึงทำให้ได้เกิดความรู้ใหม่ จากการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ๆ จนทำให้เกิดความคิดใหม่ ๆ Davenport (1994, p. 120) เป็นกระบวนการสร้างความรู้ที่เป็นระบบ ในการแสวงหาความรู้ การกำหนด การเข้าถึงและการแลกเปลี่ยนความรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมถึงรูปแบบการบริหาร

จัดการที่มีลักษณะบูรณาการให้สอดคล้องกับเวลาและบริบทหรือสภาพแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

4) การแลกเปลี่ยนความรู้ พบว่า เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างบุคคล ชุมชน ให้ประชาชนนำไปใช้ได้ทดลองนำไปปลูกต้นไม้ เพื่อให้เห็นผลผลิตที่ได้จากการนำผักตบชวามาแปรรูปเป็นปุ๋ยดินดำ ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยการบอกต่อ จัดอบรมให้ประชาชนที่สนใจทั้งภายนอกและภายใน การศึกษาดูงานของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา บางครั้งเมื่อชุมชนจัดกิจกรรมหรือช่วงเทศกาล ก็จะมีการบอกกล่าว พูดคุย นำเอกสารความรู้ใหม่ ๆ มาบอกกล่าวให้ชุมชนได้รับรู้โดยทั่วถึงกัน

5) การจัดเก็บความรู้ พบว่า เป็นการนำสิ่งที่ได้จากการสร้างความรู้ มาเก็บรักษาเป็นความรู้ และนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม ซึ่งมีการจัดเก็บความรู้ ทักษะ ที่ตนเอง หรือผ่านตัวบุคคล เกี่ยวกับความสามารถในการผลิตผลิตภัณฑ์ได้หลากหลายชนิด หรือจัดเก็บความรู้ โดยใช้วิธีการเขียนบันทึก การบันทึกเป็นภาพถ่ายพร้อมทั้งคำอธิบายโดยย่อและติดประกาศไว้ ณ จุดเรียนรู้ของกลุ่ม การจัดทำโปสเตอร์ การเก็บตัวอย่างชิ้นงาน การจัดเก็บข้อมูลไว้ในฐานข้อมูล เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการใช้ความรู้ การจัดเก็บในเอกสารความรู้ของหน่วยงานต่าง ๆ การให้ผู้ที่สนใจเข้ามาฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง โดยวิสาหกิจชุมชนมีการจัดเก็บความรู้ในแบบที่เป็นทางการ และแบบที่ไม่เป็นทางการ สอดคล้องกับแนวคิดของ Boonyakit, B., (2006, p. 17) กล่าวว่า การจัดหมวดหมู่เป็นขั้นตอนในการแปลงความรู้ขั้นต้นเพื่อ การสร้างความรู้ที่ชัดเจน (explicit knowledge) ที่ได้เรียนรู้ เพื่อการสร้างเป็นความรู้ประเภทความรู้ที่ชัดเจน ใหม่ ๆ หรือต่อยอดจากความรู้เดิม

6) การถ่ายทอดความรู้ พบว่า มีการนำความรู้จากสมาชิกคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง จากกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่ง โดยมีการถ่ายทอดความรู้แบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น พูดคุย บอกเล่าหรือฝึกปฏิบัติ ให้สมาชิกในครอบครัวและลูกหลาน คนในชุมชน เป็นต้น ส่วนการถ่ายทอดความรู้แบบที่เป็นทางการ เช่น การไปเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่โรงเรียนในพื้นที่ใกล้เคียง หน่วยงานภาครัฐของจังหวัด กลุ่มแม่บ้านต่าง ๆ ที่สนใจ มีการนำเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ จัดกิจกรรมให้ความรู้อยู่เป็นประจำ มีประชาชน นักศึกษา ตลอดจนกลุ่มวิสาหกิจอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกมาดูงานอยู่เป็นประจำ สาธิตหรือการปฏิบัติให้ดู ภาครัฐเชิญวิทยากรไปถ่ายทอดความรู้ให้กลุ่ม การไปศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน และเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มได้รับการฝึกอบรมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน มีเครื่องมือในการเข้าถึงความรู้ที่ทันสมัยและสะดวกรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Egbu, Hari and Renukappa (2005, pp. 7-21) พบว่า การนำระบบการจัดการความรู้มาใช้ในองค์กรใด ๆ ก็ตาม ต้องมีการนำเทคโนโลยีมาเป็นส่วนประกอบ รวมทั้งบุคลากรจำเป็นต้องมีทักษะด้านเทคโนโลยี รู้แหล่งเก็บข้อมูล และการจัดเก็บเอกสาร เพื่อการเข้าถึงแหล่งความรู้ได้อย่างรวดเร็ว

7) นำความรู้ไปใช้ พบว่า เป้าหมายหลักของการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของกลุ่มสามารถนำไปเพาะปลูกต้นไม้ได้ผลผลิตเป็นอย่างดี สร้างรายได้ให้กลุ่ม ได้รับการตอบรับจากประชาชนทั้งภายนอกและภายในชุมชน และยังช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่อยู่ริมคลอง ปัจจุบันทางกลุ่มได้นำความรู้ในการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำ โดยนำผักตบชวามาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น

ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน อาทิ นำมาเป็นกระถางต้นไม้ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติยาภรณ์ ชุ่ยลา (2549, หน้า 14) ศึกษาการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการ เทศบาลตำบลหนองหิน กิ่งอำเภอหนองหิน จังหวัดเลย พบว่า ประโยชน์ของการจัดการความรู้ไว้ว่า การจัดการความรู้ช่วยเพิ่มผลผลิต พัฒนาคุณภาพขององค์กรให้ดีขึ้น เพิ่มประโยชน์จากบุคคลและแนวคิด นวัตกรรม การเรียนรู้และความสามารถของบุคคลในการนำไปปฏิบัติ ซึ่งจะเป็นการปรับปรุง และเพิ่มสินทรัพย์ความรู้ขององค์กร

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางเทคโนโลยีให้มากขึ้น โดยการสอดแทรกผ่านการฝึกอบรม การฝึกงาน การสอนงาน และจัดทำคู่มือ เป็นต้น
2. ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจแนวคิด ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก จึงควรมีการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง
3. หน่วยงานของรัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร วัสดุที่เหลือใช้ในชุมชน ให้เกิดมูลค่าเพิ่มสร้างรายได้ให้กับชุมชน
4. หน่วยงานของรัฐควรส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ โดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาปรับปรุงการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างรายได้ สร้างอาชีพให้ชุมชนอย่างยั่งยืนและเป็นต้นแบบในการจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำ

บรรณานุกรม

- กิตติญาณกรณ์ ชุยลา. (2549). **การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการเทศบาลตำบลหนองหิน
กิ่งอำเภอนองหิน จังหวัดเลย**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- อติติยาพร ไชยฤทธิ์, อธิภัทร สิ้นทรโก และนพพร ชุนคำ. (2563). **แนวทางการแก้ไขปัญหาผักตบชวา
แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา**. **วารสารการ
บริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น**, 4(2), หน้า 35-50.
- Ben Franklin. (2015). **Knowledge Management Synergy**. Retrieved from <http://www.providersedge.com/kma>
- Best, John. (1977). **Research in Education**. New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Boonyakit, B., (2006). **Knowledge management theory to practice**. Bangkok: Jirawat
Express. (In Thai).
- Cohen, J. (1980). **Statistical power analysis for the behavioral science**. New York:
Academic Press.
- Davenport. (1994). **World trade reform: do developing countries gain or lose?**/Sheila
Page with Michael Davenport. London: Overseas Development Institute.
- Egbu, C., Hari, S., & Renukappa, S. (2005). Knowledge Management for Sustainable
Competitiveness in Small and Medium Surveying Practice. **Structural Survey**,
23(1), pp 7-21.
- Likert, R. (1967). **The human organization: Its management and value**. New York:
McGraw-Hill.
- Mar quardt, M. J. (2002). **Building the Learning Organization: A System Approach to
Quantum Improvement and Global Success**. New York: McGraw-Hill.
- M. B. Miles & A. M. Huberman. (1994). **Qualitative Data Analysis**. (2nd ed). Thousand
Oaks. CA: Sage Publications.
- Sharratt, M., & Usoro ,A. (2003). Understanding Knowledge-Sharing in Online
Communities of Practice. **Electronic Journal on Knowledge Management**, 1(2),
pp. 187-197.
- Yin, R. K. (2003). **Case Study Research: Design and Methods**. (3rd ed.). Thousand Oaks,
CA: Sage Publications, Inc.